

C h a p t e r

4

ในหลวงรัชกาลที่ 9 กับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย

The King Rama 9 and Agencies of Thai Criminal Justice System

วิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์*

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ได้ทำการศึกษาแนวพระราชดำริสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงเป็นผู้ปกครองที่มีพระปรีชาสามารถ เข้าใจลึกซึ้งในการปกครองบริหาร กฎหมาย และความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งพระราชดำริสและพระบรมราโชวาทของพระองค์นั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ การครองตน ครองงานของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอน อันประกอบไปด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักคือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งแต่ละหน่วยงานนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติแตกต่างกัน ตั้งแต่ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมาย การตีความตัวบทกฎหมาย และการบังคับโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษา แต่ความมุ่งหมายของทุกหน่วยงาน มีจุดประสงค์ร่วมกันคือ การรักษาความสงบสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม นอกจากนี้ บทความนี้ยังศึกษาเพื่อน้อมนำเอาพระราชดำริสและพระบรมราโชวาทที่ทรงมีต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจด้านการยุติธรรมและพระปรีชาสามารถด้านกฎหมายผ่านพระบรมราโชวาทและพระราชดำริสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในโอกาสต่าง ๆ และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระบรมราโชวาทและพระราชดำริสที่เป็นหลักในการทำงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมตราบนานทุกวันนี้

คำสำคัญ: ในหลวงรัชกาลที่ 9/ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย

Abstract

This article is to study speeches and sermons of His Majesty King Bhumibol Adulyadej, who deeply understood ruling, administration, laws and social justice. The King's speeches and sermons have played an important role for those persons and departments in conducting their jobs and also in all justice procedures. Many institutions have been involved in these procedures such as police, prosecutors, courts, and department of correction. Each institution has different duties and authority to do their jobs, beginning with using the laws, interpreting the laws and following the court judgment. Ultimately, all institution's goals are social peace, harmony and order. Moreover, this article will analyze His Majesty King Bhumibol Adulyadej's speeches and sermons for the Thai Criminal Court to demonstrate his ability in law that he had given to those who work in this field to be a guidance for their work until today.

Keywords: The King Rama 9/ Thai Criminal Justice System

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงมีพระคุณอันประเสริฐแก่ปวงชนชาวไทยในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต หรือแม้กระทั่งเรื่องของการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งพระราชกรณียกิจทางด้านนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรม คือ “อวิโรธนะ” ได้แก่ ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหันไหว สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ไม่ประพฤติให้คลาดเคลื่อนวิบัติไปจากความเที่ยงธรรม และนิติธรรมอันเป็นระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ธรรมราชาประการนี้ คือ “การพระราชทานความเป็นธรรม” ที่พระราชทานแก่ประชาชนตลอดมาทั้งในเรื่องที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ตามกฎหมาย และทั้งในกรณีอื่น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงเข้าพระราชหฤทัย ถึงความหมายที่แท้จริงและความสำคัญของความยุติธรรม ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในโอกาสต่าง ๆ มีพระราชวินิจฉัยว่าเป้าหมายสำคัญของชาติ คือ ความมั่นคง ความมั่นคงของชาติประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ ๆ หลายประการ ประการหนึ่งคือ ความสงบสุขของประชาชน ความสงบสุขเกิดจากพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของคนในชาติภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน ทุกคนมีความเสมอภาคกันภายใต้กฎเกณฑ์หรือระเบียบเดียวกัน ซึ่งได้แก่กฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนั้น การล่วงละเมิดก็จะได้เกิดขึ้น ถ้าบ้านเมืองปราศจากกฎเกณฑ์หรือกฎหมายดังกล่าว ความสงบสุขก็คงเกิดได้ยาก เพราะแต่ละคนใช้อิสระภาพของตนอย่างไม่มีขอบเขต อันจะไปรุกรานหรือละเมิดผู้อื่นได้ ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานคณะกรรมการนิติบัญญัติรุ่น 22 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2516 ความตอนหนึ่งว่า

“....งานในด้านกฎหมาย เป็นงานที่สำคัญสำหรับบ้านเมือง เพราะว่าบ้านเมืองของเราจะต้องมีกฎหมาย มีระเบียบการที่แน่นแฟ้น เพื่อที่จะให้รักษาความยุติธรรมในหมู่ชน ความยุติธรรมนี้บางทีก็หายาก เพราะว่าพวกเราอยู่ในจำพวกที่ย่อมต้องการนี้ถึงผลประโยชน์ ผลประโยชน์จะต้องอยู่ในขอบเขต มิฉะนั้นจะมีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน กฎหมายก็มีไว้สำหรับช่วยบรรเทาเท่านั้นเอง คือเมื่อความเบียดเบียนเกิดขึ้นแล้ว ก็แก้ไขเพื่อไม่ให้ความเบียดเบียนนั้นลุกลามไป ถ้าเราสามารถที่จะรักษาความเป็นระเบียบและความยุติธรรมได้ โลกเราก็จะอยู่เย็นเป็นสุขมีความสุข เป็นรากฐานสำหรับให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ตามความประสงค์....”

(พระบรมราชาวาจาที่พระราชทานคณะกรรมการเนติบัณฑิตรุ่น 22
เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2516)

จากพระบรมราชาวาจาข้างต้นจะพบว่า กฎหมายนั้นเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการอำนวยความสะดวกในสังคม ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการและรักษาความสงบสุขเรียบร้อยให้เกิดขึ้นได้ในสังคม ซึ่งในบทความนี้จะได้รวบรวมพระราชดำรัสและพระบรมราชาโอองการที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม อันจะเป็นหลักในการดำเนินงานต่อไป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง ภาพรวมขั้นตอนและวิธีการสำหรับดำเนินการแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีองค์กรหรือบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะในการควบคุมขั้นตอนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งถือได้ว่ากระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญในการควบคุมสังคมอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมทุกสังคม โดยการนำเอาหลักการทางกฎหมายมาใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม และควบคุมการบริหารงานของกระบวนการยุติธรรมอีกทางหนึ่ง

สำหรับในประเทศไทยนั้น ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีการใช้ระบบนิติรัฐ (Legal State) ประกอบกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) ในการปกครองประเทศ นั่นคือ พลเมืองทุกคนต้องอยู่ภายใต้เงื้อมมือของกฎหมายอย่างเดียวกัน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบมากกว่าพลเมือง (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2554, หน้า 8) โดยกฎหมายดังกล่าวจะทำหน้าที่กำหนดบรรทัดฐานและควบคุมความประพฤติของพลเมืองในสังคม เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมไทยนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท เมื่อทำการพิจารณาโดยใช้กฎหมายเป็นเกณฑ์ ได้แก่ 1) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง (Civil Justice) 2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) และ 3) กระบวนการยุติธรรมทางปกครอง (Administrative Justice) ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมที่จะได้กล่าวถึงต่อไป จะกล่าวถึงระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น เพราะเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของสังคมอันเป็นผลโดยตรงต่อประชาชนในรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice Process) ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และคุมประพฤติ เป็นต้น

สำหรับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) นั้น ในปัจจุบันได้แบ่งแยกอำนาจหน้าที่กันโดยเด็ดขาด คือ การสืบสวน สอบสวน และจับกุม เป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ การฟ้องคดี และการดำเนินคดีในศาลเป็นหน้าที่ของอัยการและทนายความ การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหน้าที่ของศาล และการปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นหน้าที่ของกรมคุมประพฤติและกรมราชทัณฑ์ ซึ่งรวมเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Corrections และเมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรมในปัจจุบันนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2546, หน้า 151-152) คือ

1) รูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) เป็นรูปแบบที่เน้นประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุมป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม คดีอาญาที่เข้าสู่ระบบงานยุติธรรม รูปแบบนี้จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้ และจะถูกประชาชนเพ่งเล็งว่าความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไป ความไม่เชื่อถือนและไม่เคารพกฎหมายก็จะมากขึ้น พลเมืองที่เคารพกฎหมายจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม และเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตได้รับความกระทบกระเทือน วัตถุประสงค์ที่สำคัญของกระบวนการทางอาญาของรัฐจะต้องให้หลักประกันต่อสังคม ดังนั้น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะต้องมีการปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เช่น การสืบสวน การสอบสวน คดีอาญา การดำเนินคดีการพิสูจน์ความผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งถูกศาลพิพากษา ลงโทษแล้วอย่างได้ผล

2) รูปแบบกระบวนการตามกฎหมาย (Due Process Model) รูปแบบนี้จะเน้นหนักไปทางการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชน มากกว่าที่จะพยายามป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นหลักโดยการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมตามรูปแบบและขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม รูปแบบนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการ ของรูปแบบการควบคุมอาชญากรรมในขั้นตอนตำรวจและอัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม นอกจากนี้ รูปแบบนี้ยังมีแนวความคิดว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่ากระทำอาชญากรรมเพราะว่ามีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขามีความผิดก็ต่อเมื่อมีผู้มีอำนาจตามกฎหมายได้พิจารณาพิพากษาชี้แจงแล้วว่าเขามีความผิด นอกจากนี้ ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาก็จะต้องปฏิบัติตาม

ตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเขาอย่างถ่วง และรูปแบบนี้เห็นว่า ไม่ควรปล่อยให้องค์กรอื่นมาวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีก่อนที่จะนำคดีขึ้นไปสู่ศาล เนื่องจากเห็นว่า มีแต่องค์กรผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้

จากรูปแบบกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า มีอิทธิพลต่อการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบันอย่างมาก โดยเมื่อพิจารณาร่วมกับพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ได้ทรงพระราชทานไว้ให้ในโอกาสต่าง ๆ ด้วยแล้ว จะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์และสำคัญยิ่งต่อการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอเป็นช่วงของการพิจารณาคดีต่อไป โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนการพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดี และหลังการพิจารณาคดี

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีหลัก ๆ นั้น ได้แก่ หน่วยงานตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานแรกที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องเมื่อเกิดเหตุอาชญากรรมขึ้น ซึ่งหน่วยงานตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ด้านอาชญากรรมของประเทศ (จตุพร บานชื่น, 2546, หน้า 176) ดังนั้น การทำงานของตำรวจจึงได้ชื่อว่า “ต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม” เป็นหน่วยงานที่สัมผัสใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่สำคัญเกี่ยวกับการเป็นตำรวจที่ดีไว้ตอนหนึ่งว่า...

"จงอย่าลืมนะว่า ท่านเป็นตำรวจ จงทำตนให้สมกับที่เป็นตำรวจ จงเป็นตำรวจที่ดี...ไม่ว่าจะเป็นตำรวจชั้นใด จะเป็นนายตำรวจสัญญาบัตรก็ดี ชั้นนายสิบหรือพลตำรวจก็ดี นับเป็นผู้มีเกียรติเสมอเหมือนกันหมด คือเกียรติแห่งลูกผู้ชายที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมืองของตน ให้สมกับคำสัตย์ปฏิญาณที่ได้กล่าวไว้ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของตัวเอง แต่ให้นึกถึงประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านทั้งหลาย จงตั้งใจปฏิบัติราชการตามหน้าที่ของตนตามตำแหน่งชั้นอย่างเต็มที่ เพื่อชาติบ้านเมืองของเราจะได้ยั่งยืนถาวรเหมือนอย่างบรรพบุรุษของเราได้กระทำมาแต่ก่อน"

(พระบรมราชาโชวาทพิธีพระราชทานธงชัยประจำหน่วยตำรวจ
และพิธีสวนสนามเนื่องในวันตำรวจ ณ ลานพระราชวังดุสิต
เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2495)

จากพระบรมราชาโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงหลักในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งในสังคมประชาธิปไตย องค์กรตำรวจเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษ คือเป็นหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานที่ต้องคอยดูแลควบคุมประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2550, หน้า 55) จึงจำเป็นต้องมีความประพฤติและการปฏิบัติงานที่ดี มีความน่าเคารพ เชื่อถือ และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้ ไม่ว่าจะชั้นยศใด การเป็นตำรวจก็ต้องปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาและสัตย์ปฏิญาณที่ได้ให้ไว้โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เพื่อความวัฒนาถาวรของประเทศชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับประมวลจริยธรรมตำรวจสากลอันมีสาระสำคัญที่กล่าวถึงหลักการปฏิบัติตนและหน้าที่ไว้ว่า ตำรวจต้องเป็นผู้รักษากฎหมาย พิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน ค้ำครองผู้บริสุทธิ์ให้รอดพ้นจากการถูกล่อลวง การข่มขู่คุกคาม และเคารพในสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ

(อชิรวิชัย สุพรรณเภสัช, 2547, หน้า 77) นอกจากนั้น การปฏิบัติราชการตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องบังคับใช้กฎหมายด้วยอัธยาศัย โดยปราศจากความเกรงกลัว ไม่คำนึงความนิยมชมเชยกันเป็นพิเศษ ไม่มีเจตนาที่ไม่ดี รวมถึงการครองตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อประชาชน

งานด้านการสืบสวน สอบสวน จับกุมนั้น เป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งของหน่วยงานตำรวจ การที่ตำรวจมีอำนาจจับกุม ตรวจสอบสถานที่ และสอบสวนทำสำนวนคดีด้วยนั้นนับเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมภายในองค์กรเดียวโดยไม่มีการถ่วงดุลการใช้อำนาจ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2543, หน้า 73) อาจก่อให้เกิดการใช้อำนาจโดยทุจริตหรือฉ้อฉลได้ง่าย หรืออาจเกิดความผิดพลาดจากการให้การของผู้ต้องหาที่ต้องการปิดป้องข้อเท็จจริงเพื่อหวังให้ตนเองหลุดพ้นจากความผิด ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งใจความว่า

“...ข้าราชการตำรวจในปัจจุบันนี้มีหน้าที่ปฏิบัติงานหลายอย่างต่างกัน ในขอบเขตที่กว้างขวางมากมายยากจะกล่าวให้ทั่วถึงได้ หน้าที่ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ การสืบสวนสอบสวนหาความจริงในเรื่องต่าง ๆ แล้ววินิจฉัยตัดสินใจให้ได้โดยถูกต้องเที่ยงตรง เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนทั่วหน้าและรักษาความสุจริต ความเป็นธรรม ความสงบสุขในแผ่นดิน ในการนี้ ท่านทั้งหลายมักถูกปิดบัง อำพรางหรือปิดป้องให้เข้าใจผิดอยู่ตลอดเวลา ด้วยคำเท็จ ด้วยการหลีกเลียงแก้ตัว โดยเพทุบายต่าง ๆ ของผู้กระทำผิด ซึ่งต้องการเอาตัวรอดและของผู้ต้องการเบียดบัง เอาผลประโยชน์นานาประการ จึงยอมทำให้แต่ละคนต้องตรากตรำจำเจอยู่กับปัญหาหนักใจหนักสมองสารพัด และมีความเคร่งเครียดอยู่ตลอดเวลา ตลอดปี จนอาจทำให้บางคนมีความคิดอ่าน ลับสน ระแวง สงสัย โกรธง่าย มองคนไปในแง่ลบ และที่สุดอาจวินิจฉัยกรณีต่าง ๆ ผิดไปอย่างตรงข้ามได้ง่าย ๆ เพราะฉะนั้น

ตำรวจจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความหนักแน่นทั้งทางกาย ทางวาจา และสำคัญที่สุดคือ ทางความคิดในใจ...”

(พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตร
แก่ผู้ที่ร้อยตรีที่สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ประจำปีการศึกษา 2526 ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร
เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2527)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในช่วงก่อนการพิจารณาคดีนั้น มีความสำคัญยิ่งต่อการอำนวยความสะดวกในสังคมให้แก่ประชาชน การยึดหลักการทำงานตามแนวพระบรมราชาโชวาทและพระราชดำรัสเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น สามารถครองตนครองงานให้ปฏิบัติหน้าที่ไปด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะงานหลักที่ถือได้ว่าเป็นกระดูกสันหลังของงานตำรวจ นั่นคือ งานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ระหว่งการพิจารณาคดี

“ความยุติธรรมนี้คือ การปฏิบัติอะไรที่ถูกต้องตามธรรม คือยุติธรรม ถ้าฟังดูก็ยุติในธรรม ยุติในความดีความชอบ ท่านก็รักษาความยุติธรรม ท่านต้องรักษาความดีความชอบ ผู้พิพากษาจะต้องรักษาความยุติธรรมด้วยความดี ความถูกต้อง ถ้าท่านรักษาความยุติธรรมตามที่ได้ปฏิญาณตน เชื่อว่าความสงบสุขก็จะเกิดขึ้น ถ้าผู้พิพากษาไม่รักษาความยุติธรรมเมื่อใด ประเทศชาติคงจะวุ่นวาย...”

(พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้พิพากษาประจำสำนักงานศาลยุติธรรม
เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณตนก่อนเข้ารับหน้าที่
ณ ท้องพระโรง ศาลาเริง วังไกลกังวล อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์
เมื่อวันศุกร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

จากพระราชดำรัสข้างต้นนี้ ผู้เขียนจะได้ขอกล่าวถึงหน่วยงานที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย คือ ศาล โดยศาลจะเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มการจับกุม เพราะผู้พิพากษาต้องออกหมายจับให้กับพนักงานสอบสวน (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, 2548, หน้า 358) ไปจนกระทั่งพิจารณาและพิพากษาคดีจนถึงที่สุด ดังนั้น งานของผู้พิพากษาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชน ทั้งตัวของผู้กระทำผิดเองและตัวผู้เสียหาย ตลอดจนประชาชนคนธรรมดาทั่วไปในสังคมด้วย การทำหน้าที่ของผู้พิพากษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำงานด้วยความระมัดระวัง ละเอียดรอบคอบ เพราะเป็นการทำหน้าที่ที่ประชาชนฝากความหวังไว้ว่าจะได้รับความยุติธรรมจากหน่วยงานศาล ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทรงพระราชทานให้กับคณะผู้พิพากษาประจำกระทรวงเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดา

รโหฐาน 28 ธันวาคม 2516 ว่า

“...การอบรมจิตใจของตัวให้มีความยุติธรรมทุกเมื่อนั้น จะต้องรักษา สติให้มั่น ต้องมีความรู้ทุกอย่าง ได้ประสบสิ่งใดจะต้องรู้ว่านี่คืออะไร นี่คือนี่ที่ควร และอาจจะเห็นด้วยว่าสิ่งที่ไม่ควรมီးอะไรบ้าง ต้องเลือกสิ่งที่ควร และละสิ่งที่ไม่ควร ทั้งนี้ ก็เป็นงานที่สำคัญยิ่ง ถ้าหากว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติ ตามนี้แล้ว เข้าใจได้ว่างานในหน้าที่ก็จะเสียหายไปได้มากที่สุด เพราะว่าการ ที่เป็นผู้พิพากษา ก็เท่ากับประชาชนได้ฝากความหวังไว้แก่ตนว่าเป็นผู้ที่มีความ ยุติธรรมโดยบริสุทธิ์ใจ...”

(พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสที่คณะผู้พิพากษาประจำกระทรวง เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2516)

จากพระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นข้อเตือนใจที่สำคัญยิ่งต่อ ผู้พิพากษาเพื่อดำรงไว้ซึ่งสติ และต้องรู้ตัวเสมอว่ากำลังทำอะไร สิ่งใดควรหรือไม่ควร เพราะด้วยหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ ประชาชนนั้น การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความน่าเคารพเชื่อถือเป็น สิ่งที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง อันส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องของการใช้ กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย โดยที่การปฏิบัติหน้าที่ทางกฎหมาย การตีความกฎหมายเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง อันนำมาซึ่ง ความยุติธรรมและอยู่ดีธรรมได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทอันเป็นแนวทางในการตีความ กฎหมาย ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“...กฎหมายทั้งปวง จะอ้างความยุติธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรง หรือจะอ้างความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอยู่ได้หรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ คือ ถ้าใช้ให้ได้กฎวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย นั้น ๆ จริงแล้วก็จะส่งความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพอันสมบูรณ์ไว้ได้ แต่ถ้าหากนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ โดยพลิกแพลงบิดพลิ้ว ให้ผันผวนไปด้วยความหลงผิด ด้วยอคติหรือด้วยเจตนาไม่สุจริตต่าง ๆ กฎหมายก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพลงทันที กลายเป็นภัยต่อประชาชนอย่างใหญ่หลวง ผู้ที่ต้องการจะใช้กฎหมายอย่างสร้างสรรค์ ความผาสุกสงบและความเป็นปึกแผ่นก้าวหน้าของประชาชนและบ้านเมือง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะรักษาวัตถุประสงค์อันแท้จริงของกฎหมายแต่ละฉบับไว้ ให้แน่นแฟ้นเสมออย่างไม่มีข้อแม้ประการใด ๆ พร้อมทั้งรักษาอุดมคติ จรรยา ความสุจริตและมโนธรรมของนักกฎหมายไว้โดยรอบคอบ เกรงครีตเสมอด้วย รักษาชีวิตของตนเอง ...”

(พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรของสำนักอบรม
ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร
เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2520)

จากพระบรมราชาวาทนี้จะพบว่า เป็นหลักที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะป็นอัยการหรือผู้พิพากษาเองก็ตาม จะใช้เป็นเครื่องเตือนใจในการตีความกฎหมายว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะมักจะมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการตีความที่ต้องใช้ข้อมูลหลักฐาน ความเห็นและเหตุผลซึ่งอาจแตกต่างกันได้เสมอ บางครั้งไม่อาจตัดสินได้ว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิดเพราะอาจคิดต่างกันได้ ส่วนฝ่ายใดจะน่าเชื่อถือหรือยึดถือได้มากกว่ากัน ย่อมอยู่ที่เหตุผลที่อ้างอิงประกอบความเห็นนั้นว่ามีน้ำหนักเพียงใด (ลัดดาวัลย์ ศรศักดิ์, 2555, หน้า 14) ผู้ตีความต้องมีหลักประจำใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเคารพต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างที่ได้ทรงพระราชทานไว้ให้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในการใช้ดุลยพินิจของศาลลดโทษให้แก่จำเลยที่ให้การรับสารภาพ ซึ่งเป็นการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาที่ส่งผลต่อรูปคดีและการอำนวยความสะดวกแก่คู่ความทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย และยังส่งผลต่อการกระบวนการพิจารณาคดีในขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งการลดโทษให้แก่ผู้ต้องหาที่ให้การรับสารภาพเป็นช่องทางหนึ่งที่จะได้มาซึ่งข้อเท็จจริง อันอาจเป็นประโยชน์แก่รูปคดี และสามารถทำให้คดีนั้นกระจ่างได้ แต่ในขณะเดียวกันการลดโทษในกรณีดังกล่าว อาจสร้างความไม่พอใจแก่ผู้เสียหายหรือผู้คนที่ทั่วไปไม่เห็นด้วย เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความลำบากใจแก่การปฏิบัติหน้าที่ของศาล ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องใจความตอนหนึ่งว่า

“...อาชญากรรมในปัจจุบันนี้มีมากและก็มีผู้เสนอให้แก้กฎหมายในด้านการปราบปรามในชั้นศาล ซึ่งก็เข้าใจว่า มีผู้ไม่เห็นด้วยในการปรับปรุงมากหลาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการลดโทษเมื่อผู้ต้องหาสารภาพ ข้อนี้ทางตุลาการก็คงแก้ไขโดยใช้ดุลยพินิจที่มีอยู่ตามกฎหมาย เพราะว่า การรับสารภาพนั้นก็ เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีอย่างมาก แต่ถ้าจะลดถ้าจะตัดการลดโทษเพราะสารภาพก็จะทำให้การดำเนินคดีต่าง ๆ ยุ่งยาก การปราบปรามอาชญากรรมก็อาจลำบาก เพราะว่าจะทำให้ยึดเยื้อหรือจะทำให้ผู้ต้องหาที่เป็นผู้กระทำผิดไม่ได้ อาจเป็นผลตรงข้ามกับผู้เสนอให้ตัดหรือล้นมาตราที่จะทำให้มีการลดหย่อนในกรณีสารภาพ แต่ว่าสำคัญที่สุดก็อยู่ที่การปฏิบัติ ถ้าในด้านศาลก็ต้องมีการใช้ดุลยพินิจว่า การสารภาพนั้นทำเมื่อไรเพราะเหตุใดแล้วมาพิจารณา เพราะว่ากฎหมายให้ไว้ว่าให้ลดโทษได้ถึงกึ่ง แต่ว่าได้บอกว่าการลดโทษน้อยกว่ากึ่งหนึ่งไม่ได้ นั่นก็จะต้องให้การลดโทษนี้ อาจลดโทษส่วนหนึ่งแต่ไม่ได้ถึงครึ่งก็ยังมี ข้อนี้จะปฏิบัติและทำให้เกิดผลดีโดยไม่ต้องแก้กฎหมายที่มีกฎหมายอยู่ส่วนดีแล้ว แต่ว่าอาจไม่ได้ปฏิบัติ

ตามที่กฎหมายให้ไว้ จึงทำให้คนเข้าใจผิดว่าการรับสารภาพจะได้ลดโทษไป กึ่งหนึ่งเป็นอัตโนมัติ จนกระทั่ง ทำให้ดูเหมือนว่าศาลเข้าข้างผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าศาลไม่ได้เข้าข้างผู้กระทำผิด แต่ว่าปรารถนาที่จะให้ผู้กระทำผิดได้ถูกลงโทษเพื่อเป็นผลดีแก่สังคม ทำให้เห็นว่าผู้กระทำผิดนั้น จะต้องถูกลงโทษ ข้อสำคัญก็ต้องใช้กฎหมายให้ถูกต้องและมีความรับผิดชอบ ฉะนั้น การติเตียนผู้ปฏิบัติทางกฎหมายก็อาจทำให้เกิดความลำบากใจ...”

(พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการเนติบัณฑิต รุ่น 21
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2514)

จากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานให้ไว้แก่หน่วยงานและคณะบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับกระบวนการระหว่างพิจารณาคดี จะพบว่าใจความสำคัญหลักของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการประพฤติปฏิบัติตนของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในส่วนนี้ ได้แก่ อัยการ ผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้ตีความกฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

“...กฎหมายทั้งปวงนั้น เราบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นปัจจัยสำหรับรักษาความยุติธรรม กล่าวโดยสรุปคือ ให้เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติปฏิบัติของมหาชนสถานหนึ่ง กับใช้เป็นแม่บทในการพิจารณาตัดสินความประพฤตินั้น ๆ ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงอีกสถานหนึ่ง...”

โดยที่กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมดังกล่าว จึงไม่ควรจะถือว่า มีความสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่า ความยุติธรรมมาก่อนกฎหมาย และอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษา อรรถคดีใด ๆ โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จะไม่เป็น

การเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรม ซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมายและได้ผลที่ควรจะได้...”

(พระบรมราชาโฆวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่นักศึกษา
ของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2515)

พระราชดำรัสและพระบรมราชาโฆวาทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ หลังการพิจารณาคดี

เมื่อศาลได้ทำการพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้น พบว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริง และมีคำสั่งลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ตามฐานความผิด หลังจากนั้นจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติตามคำพิพากษา ซึ่งวิธีการลงโทษนั้นขึ้นอยู่กับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องนั้น ผู้เขียนขอกล่าวถึงหน่วยงานราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการผู้กระทำผิดถือเป็น การลงโทษโดยใช้สถาน คือ การลงโทษโดยใช้เรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งก็คือการจำคุก กักขัง กักกัน และรวมถึงการลงโทษประหารชีวิตด้วย (ปกรณ์ มณีปกรณ์, 2553, หน้า 275)

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีภารกิจหลัก คือ การควบคุมผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งลงโทษของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย โดยคุมขังไว้ในเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักขัง หรือสถานกักกัน เพื่อมิให้ผู้ต้องโทษและผู้ที่ถูกศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไปสร้างความเดือดร้อน แก่สังคม และมุ่งแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมเสียบุคคลเหล่านี้ เพื่อเป็นการคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคมภายหลังพ้นโทษ โดยงานภารกิจดังกล่าวเป็นงานที่ต้องปฏิบัติต่อชีวิต ร่างกาย และจิตใจของผู้กระทำความผิด การบริหารงานต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายมาเป็นมาตรการ และหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สิทธิเสรีภาพ และสิทธิประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดพึงได้รับ (กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, 2556, หน้า 1) นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ วางนโยบายและควบคุมเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ให้ดำเนินการควบคุม การลงโทษให้เป็นไปตามกำหนดโทษที่ศาลได้กำหนด และปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากลตามแนวคิดทางทัณฑวิทยาใหม่ที่มุ่งเน้น การแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางอาชญาวิทยา ที่ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสำนักคิดปฏิฐานนิยม (The positive school of criminology) ที่ทำให้แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงจากการเน้นเรื่องการลงโทษเป็นการแก้ไข (นิธิ จิตสว่าง, ม.ป.ป., หน้า 19) และจะพบว่า งานราชทัณฑ์นั้นเป็นงานที่ประชาชนทั่วไปไม่ได้พบเห็นและ เข้าถึงการทำงานของหน่วยงานราชการอื่น ๆ เพราะด้วยสภาพการทำงานของหน่วยงานนั้นเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงต่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขัง

สำหรับพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานราชทัณฑ์นั้น แม้จะมีไม่มาก แต่ล้วนมีความหมายและ สำคัญยิ่งต่อบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ อันเป็นหลักชัยในการทำงาน ดังเช่นพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำความดีที่ได้พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาส วันข้าราชการพลเรือน ปีพุทธศักราช 2553 ดังมีใจความว่า

“การทำความดีนั้น แม้จะไม่มีใครรู้เห็น แต่ก็จำเป็นต้องทำ เพื่อให้ผลดีที่เกิดขึ้นยิ่งเพิ่มพูนและแผ่ขยายกว้างออกไป เป็นประโยชน์ เป็นความเจริญ มั่นคงที่แท้แก่ตน แก่ส่วนรวม ตลอดถึงชาติบ้านเมืองพร้อมทุกส่วน

ข้าราชการทุกคนจึงต้องตั้งใจให้หนักแน่นที่ตรงที่จะกระทำความดี ทั้งในการประพฤติตนและการปฏิบัติงานด้วยความอุตสาหะ เสียสละ โดยไม่หวั่นไหว ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหา หรือความลำบากเหนื่อยยาก”

(พระบรมราชาโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน ปีพุทธศักราช 2553
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2553)

นอกจากนี้ งานราชทัณฑ์ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดกฎหมาย และถูกพิจารณาพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิดแล้ว ในสายตาของคนทั่วไป จึงมองว่า อาชีพผู้คุมหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์นั้น เป็นงานไม่เป็นมงคล ทำงานอยู่แต่กับคนไม่ดี และเป็นงานที่ด้อยต่ำ แต่สำหรับ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมิได้ทรงเห็นเช่นนั้น ทรงพระราชทานพระราชดำรัสที่เป็นกำลังใจให้กับหน่วยงานและบุคลากร ตั้งแต่ระดับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ไปจนถึงผู้ปฏิบัติหน้าทุกคน ตั้งใจความตอนหนึ่งว่า

“...งานราชทัณฑ์ นับตั้งแต่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ลงไปถึงเจ้าหน้าที่ ทั้งหมดต้องรับภาระหน้าที่อันหนักและเหน็ดเหนื่อยมาก ทั้งในสายตาของคนทั่วไป ก็มองงานราชทัณฑ์ไปในทางที่ไม่เป็นมงคลว่า เป็นงานด้อยต่ำ เป็นงานคูกงานตระวาง ทรงเห็นใจผู้ที่ทำงานในกรมราชทัณฑ์ ขอให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ทุกคนอย่าได้คิดท้อถอย

ขอให้คิดว่า งานราชทัณฑ์เป็นงานที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากอบรม ผู้ต้องขังให้ประพฤติตนดีขึ้นไม่ได้พ้นโทษออกไป ก็จะกลับไปเป็นอันธพาล

เป็นภัยแก่สังคมอีก ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ควรระภาคภูมิใจ ถ้าสามารถฝึกอบรมผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีได้ ขอให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์มีมานะอดทน พยายามอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังเป็นคนดี ฝึกหัดงานอาชีพสำหรับเป็นเครื่องมือทำมาหากินโดยสุจริตได้ เมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว ก็ควรจะติดตามดูแลด้วยว่า เขานำเอาวิชาชีพที่ฝึกอบรมให้มัน ไปทำงานการอะไรได้บ้าง...”

(พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่นายประดิษฐ์ พานิชการ
อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516)

จากพระราชดำรัสข้างต้นนั้นจะพบว่า นอกจากจะเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานราชทัณฑ์แล้ว แนวพระราชดำรัสยังสอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ที่สำคัญของฝ่ายราชทัณฑ์ด้วย นั่นคือ การการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) ซึ่งเป็นการลงโทษที่เน้นตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำผิด โดยเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะเพื่อค้นหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางแก้ไข เพื่อให้ผู้ต้องขังเหล่านั้นสามารถที่จะปรับปรุงตัวและสามารถกลับตัวกลับใจมาใช้ชีวิตอย่างคนปกติในสังคมได้ ดังนั้น ถ้าหากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์สามารถกระทำได้ตามเจตนารมณ์ของปรัชญาการลงโทษดังกล่าว ก็จะสามารถรักษาความสงบสุขเรียบร้อยของสังคมได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน

บทสรุป

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ผู้เขียนได้นำมากล่าวถึงในบทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทรงพระราชทานไว้ให้แก่หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการนับตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดี และหลังการพิจารณาคดี ซึ่งแต่ละองค์นั้นล้วนมีความลึกซึ้งอย่างยิ่งและเป็นสังขรณ์เป็นแนวทางที่ทุกหน่วยงานทุกภาคส่วนพึงระลึกถึงและน้อมนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและการดำรงชีวิตส่วนตัว ด้วยความแน่วแน่มั่นคงผลสุดท้ายจะนำมาซึ่งความยุติธรรมในบ้านเมือง ความผาสุกแก่ประชาชน ความสงบเรียบร้อยและความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ อันเป็นผลประโยชน์สูงสุดและเป็นการตอบสนองคุณแผ่นดิน อีกทั้งยังตอบสนองพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงมีให้แก่ปวงชนชาวไทยตลอดระยะเวลา 70 ปี ในรัชสมัยของพระองค์

รายการอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2556). *รวมกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวกับ การปฏิบัติงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2550). *ปฏิรูปตำรวจ โปรดฟังอีกครั้งหนึ่ง*. กรุงเทพฯ: ชุมชนุสสรณ์แห่งประเทศไทย.
- จตุพร บานชื่น. (2546). *กิจการตำรวจไทย*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2553). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ปรกาศพิริก.
- นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2548). *อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม*. นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์.
- นัทธี จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *หลักทัณฑวิทยา*. นนทบุรี: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์.
- ลัดดาวัลย์ ศรศักดิ์ดา. (2555). *การรักษาความยุติธรรมแก่ประชาชนตาม พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2554). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท เลค แอนด์ ฟาวแทน พรินติ้ง จำกัด.

อชิรวิชย์ สุพรรณเภสัช. (2547). *พระบรมราโชวาทและพระบรมราโชบายในการบริหารงานตำรวจ*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพอร์เฟคท์ พรินท์ แอ็ดเวอร์ทีซิง จำกัด.
